

Historian-opetus monikulttuurisessa koulussa

Arja Virta: Kenen historiaa monikulttuurisessa koulussa. Kasvatusalan tutkimuksia, 39. Suomen Kasvatustieteellinen Seura, Turku, 2008. 191 s.

■ Koulun oppiaineista historia kytkeytyy mahdollisesti läheisimmin oppilaiden kulttuuri-identiteetin muodostumisprosesseihin. Perinteisesti opetuksessa on näet lähestytty historiaa kertomuksena, jonka keskeisiin toimijoihin – lähinnä kansakuntiin ja kansallis-

valtioihin – oppilaiden impliitsisesti oletetaan jollain tasolla samaistuvan. Opetuksessa on rakennettu ”meidän tari-naamme”. Vaikka tämä piirre on suomalaisessa historian opetuksessa epäilemättä ohentunut paljon vuosikymmenten mittaan, se saattaa silti olla edelleen vahvempi kuin luullaan.

Kun suomalaisessakin koulu-luokassa on tänään yhä useammin oppilaita, joiden juuret ovat muualla kuin suomalaisessa yhteiskunnassa, tuota historian tunnilla rakentuvaa kertomusta (meidän) valtiosta ja kansakunnasta ei kuitenkaan voida enää siinä määrin kuin kenties ennen olettaa merkitykselliseksi samaistumisen kohteeksi oppilaalle. Maahanmuuttajanuorelle historian oppitunti saattaa jättää ulkopuolisuuden kokemuksen; tunnilla käsitellyt asiat eivät ole hänelle ”minun” historiaani. Tosin kouluopetuksella on toki myös sosiaalistava funktio, ja siksi voidaan ajatella, että maahanmuuttajanuoren integroitumisen kannalta historian opetuksen viritäminen ”suomalaisittain” on perusteltua.

Olisikin siis löydettävä tapa virittää historian opetuksen näkökulmat ja sisällöt niin, että kaikki oppilaat voisivat kokea ne merkityksellisiksi itselleen. Maahanmuuttajanuorten tarpeiden ja intressien huomioon ottaminen on kysymys, joka kouluinstituution arjessa ei tietenkään askarruta ainoastaan historian opettajia, mutta se ikään kuin tiivistyy historian opetuksen kohdalla.

Arja Virran tutkimus historian opetuksen merkityksestä

maahanmuuttajalapsille ja nuorille on ajankohtainen ja kiinnostava. Tarkemmin sanoen se käsittelee seuraavia kysymyksiä: Mitä historian opetuksen kannattaisi olla yhteiskunnassa, joka on etnisesti ja kielellisesti yhä enemmän monikulttuurinen? Miten opettajat näkevät historian opetuksen haasteet maahanmuuttajaoppilaille? Miten historian opetuksen sisällöissä ja näkökulmissa otetaan huomioon, että entistä useammat oppilaat suomalaisissa kouluissa eivät kulttuuri-taustaltaan ole ”alkuasukkaita”? Mitä ajatuksia ja kokemuksia maahanmuuttajataustaisilla oppilailta on historian opetuksesta ja historiasta?

Monikulttuurisen yhteiskunnan kouluopetuksesta on jo paljonkin tutkimusta, myös suomeksi, mutta eri aineiden opetuksen problematiikasta on analyysiä vähemmän ja Suomessa hyvinkin niukasti. Arja Virran työ on arvokas uuden tutkimuskentän avaus ja myös menetelmällisen inspiraation lähde tätä aihetta jatkossa tutkiville.

Teos tarkastelee maahanmuuttajanuorten historian opetuksen problematiikkaa kolmesta toisiaan täydentävästä näkökulmasta: siinä on haastateltu historian ja yhteiskuntaopin opettajia ja opettajaopiskelijoita sekä maahanmuuttajataustaisia oppilaita. Ensiksi mainituilta kahdelta ryhmältä kysyttiin heidän kokemuksiaan sekä opettajaopiskelijoilta lisäksi myös heidän odotuksiaan siitä, mitä historian opetus maahanmuuttajanuorille on; maahanmuuttajataustaisilta oppilailta puolestaan kysyttiin heidän ajatuksiaan ja kokemuk-

siaan historian opetuksesta sekä historiasta oppiaineena. Haastattelujen lisäksi tutkimusaineistona olivat reflektiiviset esseet, joita opettajaopiskelijat kirjoittivat opintojensa aikana ja joissa he pohtivat maahanmuuttajaoppilaiden historian opettamisen kysymyksiä sekä käytännön opetustilanteissa tekemiään havaintoja asiasta.

Tutkimuksen havainnot ovat, kuten tekijä toteaa, hyvin samansuuntaisia kuin monissa aiemmissa monikulttuurisuutta ja koulua käsittelevissä tutkimuksissa. Opettajat suhtautuivat myönteisesti kulttuuritaustojen moninaisuuteen koulussa mutta kokivat vaikeaksi ottaa maahanmuuttajaoppilaiden tarpeita käytännössä huomioon. Opetuksen sisällöt ovat pysyneet paljolti samoina siitä huolimatta, että oppilasaineksen koostumus on muuttunut. Monikulttuurisuuden haasteiksi opetustilanteessa nähtiin enemmän oppilaan kielitaito, käsitteiden tuntemus ja mukautuminen tiettyihin sosiaalisiin sääntöihin kuin se, että oppiaineen sisältö ja näkökulma vaikuttaisivat relevantilta myös maahanmuuttajanuorille. Samat huomiot pätivät paljolti

opettajaopiskelijoihinkin. Heidän kohdallaan oli myös havaittavissa, että heidän pyrkimyksensä ottaa oppilaiden kulttuurimoninaisuus huomioon omassa opetuksessa hiukan haalistui opetusharjoittelun alettua, ehkä siksi, että opetustilanteen ”perushallinta” vei suurelta osin heidän huomionsa ja oppilasryhmien kulttuurinen moninaisuus olikin suurempi haaste kuin he olivat kuvitelleet.

Opettajaopiskelijoille ja myös kokeneille opettajille kulttuurisen moninaisuuden huomioon ottaminen oli paljolti yhtä kuin hienotunteinen varovaisuus tiettyjä arkaluontoisia historian sisältöjä käsitellessä. Oli kuitenkin myös esimerkkejä, että opettajaopiskelijat opintojen aikana kehittivät rohkeammiksi käsittelemään harjoitustunneillaan sellaisia historian aiheita, jotka herättävät kipeytensä vuoksi helposti voimakkaita tunteita joissakin oppilaissa mutta joiden kohdalla on juuri erinomainen tilaisuus opiskella historialliseen ajatteluun olennaisesti kuuluvaa moniperspektiivisen tulkinnan ja selittämisen taitoa.

Maahanmuuttajanuoret osoittautuivat haastatteluissa historiasta kiinnostuneiksi ja historian opetuksen ystäviksi, mutta he myös kokivat, että koulun opetus ei ollut useinkaan tarjonnut heille tietoa heidän kotikulttuurinsa historiasta siinä määrin kuin he olisivat suoneet. Heidän tietolähteenään siltä osin olivat lähinnä suvun ja perheen muistitieto, joka voi joskus olla (niin kuin toki suomalaisten ”alkuasukkaidenkin” tapauksessa) tulkintoiltaan yksipuolista ja siten haaste moniperspektiivistä tulkintatetta tavoittelevalle historian opettajalle.

Arja Virran tutkimus antaa ajateltavaa historian opettajille, opetussuunnitelman laatijoille ja oppikirjojen tekijöille siinä, miten historian opetuksen sisältöjä ja näkökulmia jatkossa voisi yrittää kehittää. Lopussa tekijä esittelee myös teemaa koskevia jatkotutkimusaiheita, joten teos voi olla hedelmällinen tuttavuus myös pro gradu -työn aihetta etsiville opiskelijoille, jos näitä kiinnostaa historiallisen identiteetin, historiakulttuurin ja historiatietoisuuden kaltainen tematiikka.

Jan Löfström